

ĽUDSKÝ ČINITEĽ AKO DETERMINANT MÄKKEJ MOCI ŠTÁTU

HUMAN FACTOR AS A DETERMINANT OF THE STATE'S SOFT POWER

Tatiana FÁBRYOVÁ

ABSTRACT

In today's dynamically developing global security environment, it is necessary to increasingly strengthen the state's soft power tools, build its reputation, be attractive to its surroundings, partners, and at the same time influence others so that even a small state can enforce its policy and achieve its goals. Building the soft power of the state is a very complex process, which is not always based only on positive variables and of which the human factor is an essential part. The aim of this article is to process a theoretical study on the issue of analyzing the roles of the human factor not only as an instrument of the state's soft power, but above all as its source.

Keywords: human factor, soft power, state

ÚVOD

Vývoj globálneho bezpečnostného prostredia naznačuje, že je potrebné venovať viac pozornosti štruktúrovanejšiemu a komplexnejšiemu chápaniu moci ako takej. V dnešnej dobe už moc nie je založená len na politických alebo vojenských faktoroch, ale zahŕňa predovšetkým aj ekonomickú a technologickú silu. Globalizácia a rýchly technologický pokrok umožňujú rôznym aktérom získavať a vyvíjať moc na viacerých úrovniach. Taktiež je možné pozorovať vzostup nových foriem moci, ako napríklad moc sociálnych médií a online platforiem, ktoré majú schopnosť formovať verejnú mienku či ovplyvňovať politické rozhodnutia. Moc je dnes medzi vyspelými demokraciami menej hmatateľná a menej donucovacia než tomu bolo v minulosti, no ako povedal americký politológ Joseph S. Nye: „vyhrať mier je ťažšie než vyhrať vojnu a mäkká moc je nevyhnutná k výhre mieru.“ (Nye, 2004, s. 6).

Práve koncept mäkkej moci predstavuje významný zlomový moment v jej lepšom a hlbšom porozumení a svojou relevantnosťou a stúpajúcou popularitou oslovuje široké odborné publikum. Súčasná svetová politická situácia si vyžaduje silné krajiny so silnými lídrami na čele, ktorí presadzujú svoje záujmy bez použitia násilia.

V kontexte bezpečnosti štátu sa pojem „ľudský činiteľ“ vzťahuje na analýzu a hodnotenie ľudských faktorov, ktoré môžu mať vplyv na bezpečnosť a ochranu štátu. Tieto faktory môžu zahŕňať správanie, motiváciu, psychologické aspekty, sociálne dynamiky a iné faktory, ktoré ovplyvňujú ľudí a ich rozhodovacie procesy v súvislosti s bezpečnosťou. Pojem „ľudský činiteľ“ sa používa na označenie faktora, ktorý je dôležitým aspektom práve pri budovaní mäkkej moci štátu. Ľudský činiteľ zahŕňa schopnosti, vedomosti, kultúru, diplomaciu a iné ľudské faktory, ktoré sú súčasťou mäkkej moci štátu. Ľudský činiteľ môže tiež zohrávať dôležitú úlohu pri budovaní a udržiavaní dobrých vzťahov so zahraničnými partnermi, vytváraní pozitívneho obrazu štátu, propagácii kultúry a hodnôt a získavaní podpory a dôvery od iných krajín. Schopnosť štátu využívať úlohu ľudského činiteľa môže posilniť jeho mäkkú moc a vplyv na medzinárodnej scéne.

1 MÄKKÁ MOC ŠTÁTU

Americký politológ J. S. Nye, jeden z renomovaných autorov, ktorý sa špecializuje na skúmanie mäkkej moci a jej vplyvu na bezpečnosť štátu, definoval moc ako schopnosť robiť veci a schopnosť dosahovať výsledky, ktoré človek chce. Moc znamená mať spôsobilosť ovplyvniť správanie ostatných tak, aby sa stali veci, ktoré chceme. Nye vo svojom diele prirovnal moc k počasiu: „každý sa naň spolieha a každý o ňom hovorí, ale len málo kto mu naozaj rozumie. Tak ako sa meteorológovia snažia predpovedať počasie, tak sa politickí lídri a analytici snažia popísať a predikovať zmeny v mocenských vzťahoch.“ (Nye, 2004, s. 2).

Niektorí politici a obyčajní ľudia často považujú tieto otázky správania sa a motivácie za príliš zložité a preto moc jednoducho definujú ako vlastníctvo schopností alebo zdrojov, ktoré môžu ovplyvniť požadované výsledky. V dôsledku toho krajinu považujú za silnú, ak má relatívne veľkú populáciu a územie, rozsiahle prírodné zdroje, ekonomickú silu, vojenskú silu a sociálnu stabilitu. Prednosťou tejto druhej definície je, že moc pôsobí konkrétnejšie, merateľnejšie a predvídateľnejšie. Ale táto definícia má aj nedostatky. Keď ľudia definujú moc ako synonymum zdrojov, ktoré ju produkujú, niekedy sa stretávajú s paradoxom, že tí, ktorí sú najviac obdarení mocou, nedosahujú vždy také výsledky, aké chcú. Mať zdroje moci negarantuje, že vždy získate to, čo chcete (Nye, 2004).

Moc je najčastejšie kvalifikovaná do piatich hlavných foriem: sila, presvedčenie, autorita, nátlak, manipulácia.

- a) **Sila** (z angl. force) v užšom slova zmysle znamená mať kontrolu skôr nad telom ako nad osobou.
- b) **Presvedčenie** (z angl. persuasion) je postoj človeka založený na viere, že určitý súbor informácií a názorov je pravdivý a správny a človek je pripravený podľa toho konať.
- c) **Autorita** (z angl. authority) je niekedy definovaná ako legitímna moc. Tiež môže byť chápaná ako existencia práva prikazovať a určovať povinnosti.
- d) **Nátlak** (z angl. coercion) je forma moci založená na ovládaní ľudí prostredníctvom hrozieb, či už zjavných alebo skrytých.
- e) **Manipulácia** (z angl. manipulation) zahŕňa ovládanie ľudí bez hrozby silou a je pre ňu typické, že využíva informácie a myšlienky. Jej cieľom je obrátiť pozornosť na niečo iné než je skutočný predmet jej záujmu (McLean, McMillan, 2019).

J. S. Nye ako jeden z prvých politológov modernej diplomacie rozvinul termín „*soft power*“ (z angl. mäkká moc) a vysvetlil význam nielen tohto pojmu, ale aj súvisiacich termínov – „*hard power*“ (z angl. tvrdá moc) a „*smart power*“ (z angl. rozumná/inteligentná moc).

V minulosti si jednotlivé mocnosti merali svoj potenciál a silu, ktorou dosahovali svoje ciele, hlavne prostredníctvom „tvrdej moci“. **Tvrdá moc** sa zameriava na vojenskú intervenciu, donucovaciu diplomáciu a ekonomické sankcie na presadenie národných záujmov. Spolieha sa na hmatateľné zdroje energie ako sú ozbrojené sily alebo ekonomické prostriedky (Wilson III, 2008).

Neskôr, s vývojom diplomacie a medzinárodných vzťahov, si medzinárodní politici a politológovia uvedomili, že niektoré ciele sa nedajú dosahovať len vojensky s využitím armády, ale že je potrebná tzv. „mäkká moc“. **Mäkká moc** je schopnosť presvedčiť ostatných, aby robili to, čo chceme my. V tomto prípade sa vylučuje použitie akejkoľvek tvrdej sily, teda vojenskej techniky alebo iných armádnych zložiek. Podľa Nye-ho je táto moc založená na prítlačivosti a je spojená s nehmotnými zdrojmi energie ako napríklad kultúrou, ideológiou alebo inštitúciami (Nye, 2004).

Dnešná svetová scéna sa stala menej prístupnou nástrojom tvrdej moci ako je sila a hrozby a je viac prispôbená aktérom, ktorí sú senzibilní na obmedzenia tvrdej moci

a príležitosti mäkkej moci, ktoré vytvára toto nové globálne prostredie. V skutočnosti len prostredníctvom optimálnej diverzifikácie medzi mäkkou a tvrdou mocou (t. j. **rozumnou mocou**), budú lídri schopní maximalizovať národný vplyv v tomto transformovanom svete (Gallarotti, 2015).

Ako sme si už definovali, mäkká moc je schopnosť dostať to, čo chceme, prostredníctvom príťažlivosti a nie prostredníctvom nátlaku, či ekonomických sankcií. Rastie z príťažlivosti kultúry krajiny a politických ideálov. Nie je to slabosť, je to forma sily a zlyhanie v jej začlenení do národnej stratégie je vážnou chybou. Mäkká moc nie je len presvedčanie alebo schopnosť pohnúť ľuďmi argumentom, hoci to je jej dôležitou súčasťou, no je to tiež schopnosť pritiahnúť a príťažlivosť často vedie k súhlasu. Jednoducho povedané, z hľadiska správania sa je mäkká moc príťažlivou silou a je základom každej demokratickej politiky. Schopnosť stanoviť si preferencie má tendenciu súvisieť s nehmotnými aktívami ako je atraktívna osobnosť, kultúra, politické hodnoty a inštitúcie a politiky, ktoré sa považujú za legitímne alebo majú morálnu autoritu. Časť problému spoločnosti spočíva v tom, že niektorí naši predstavitelia a lídri nerozumejú kľúčovej potrebe mäkkej moci v súčasnom svete. Mäkká moc má kľúčovú úlohu pri presadzovaní demokracie, ľudských práv a otvoreného obchodu. Je ľahšie pritiahnúť ľudí k demokracii, než ich prinútiť, aby boli demokratickými. Skutočnosť, že vplyv príťažlivosti na dosiahnutie preferovaných výsledkov sa líši v závislosti od kontextu a typu cieľov neznamena, že je irelevantná (Nye, 2004).

Koncept mäkkej moci však s odstupom času prešiel podrobným a kritickým skúmaním, ktoré vykonali mnohí odborníci a vedci. Bolo vykonaných množstvo prác s cieľom preskúmať nejednoznačnosť a obmedzenia v koncepte mäkkej moci a jej širšej aplikovateľnosti v medzinárodnom systéme z hľadiska dosahovania cieľov zahraničnej politiky a národných záujmov. Napríklad Niall Ferguson, bývalý profesor histórie na Harvardskej univerzite, vo svojom článku „Think Again: Power“ objasňuje, že Spojené štáty sú supervelmocou vďaka svojim vojenským schopnostiam a obrovskému obrannému rozpočtu, ktoré sú prvkami tvrdej moci. Pokiaľ ide o Nye-ho názor, že Spojené štáty môžu ovplyvňovať svetové dianie pomocou svojej mäkkej moci, Ferguson s tým nesúhlasí. Tvrdí, že mäkká moc je príliš „mäkká“ na dosiahnutie národných záujmov Spojených štátov. Hovorí, že hoci väčšina nadnárodných spoločností pochádza zo Spojených štátov, nie sú schopné vytvoriť „atraktivitu“ voči americkej kultúre. Uvádza príklad, že hoci deti v islamskom svete majú radi Coca-Colu, McDonalds a americkú hudbu a filmy, nevráti im to lásku k Spojeným štátom. Na konci článku dospieva k záveru, že pokiaľ ide o dosahovanie záujmov Spojených štátov, základnými prvkami moci sú materiálne veci ako zbrane, ľudia, peniaze a ropa. Nezanedbáva však dôležitosť viery v moc, pretože verí, že: „viera nemôže hýbať horami, ale môže hýbať ľuďmi“. Ideológia a psychológia zohrávajú dôležitú úlohu pri chápaní účinnosti moci, pretože môžu do značnej miery zväčšiť alebo zmenšiť schopnosť premietiť moc. Ako Ferguson neskôr cituje: „moc je aj o morálke, preto by mala mať dôveryhodnosť a legitimitu.“ (Ferguson, 2009).

1.1 ZDROJE MÄKKEJ MOCI

Zdroje mäkkej moci štátu môžu byť rôznorodé a závisia od konkrétneho štátu a jeho schopnosti využívať rôzne faktory. Podľa Nye-ho, zdroje, ktoré produkujú mäkkú moc, pochádzajú z veľkej časti z hodnôt, ktoré organizácia alebo krajina vyjadruje vo svojej kultúre, v príkladoch, ktoré dáva svojimi vnútornými postupmi a politikami a zo spôsobu, akým rieši svoje vzťahy s ostatnými. Pre vlády je niekedy ťažké riadiť a využívať mäkkú moc, ale to neznižuje jej dôležitosť. Mäkká moc krajiny spočíva v prvom rade z týchto troch zdrojov:

- a) **kultúra** - na miestach, kde je pre ostatných atraktívna,
- b) **politické hodnoty** - keď sú vyhovujúce doma i v zahraničí,

c) **zahraničná politika** - keď je považovaná za legitímnu a má morálnu autoritu.

Mäkká moc sa používa ťažšie, pretože mnohé z jej kľúčových zdrojov sú mimo kontroly vlád a ich účinky do veľkej miery závisia od prijatia cieľovou skupinou. Navyše, zdroje mäkkej moci často fungujú nepriamo a niekedy trvá roky, kým prinesú želané výsledky (Nye, 2004).

1.2 MÄKKÁ MOC V GLOBÁLNO M INFORMAČNOM VEKU

V globálnom informačnom veku má mäkká moc nové a rozšírené možnosti a tým pádom aj vplyv. S rastom digitálnej komunikácie a sociálnych médií sa informácie a názory môžu rýchlo šíriť po celom svete. To umožňuje štátom, organizáciám a jednotlivcom efektívnejšie a rýchlejšie využívať mäkkú moc na ovplyvňovanie verejnej mienky. Vyhrať srdcia a mysle bolo vždy dôležité, ale v dnešnom informačnom veku, kedy má k informáciám prístup oveľa väčšia časť svetovej populácie než tomu bolo v minulosti, je to o to viac dôležitejšie. Technologický pokrok viedol k dramatickému zníženiu nákladov na spracovanie a prenos informácií. Výsledkom je ich explózia, ktorá vytvorila tzv. „paradox hojnosti“. Dostatok informácií vedie k nedostatku pozornosti. Keď sú ľudia zahltení množstvom informácií, ktorým čelia, majú problém rozoznať to, na čo sa majú zamerať. Pozornosť sa namiesto informácií stáva vzácnym zdrojom a tí, ktorí si dokážu získať pozornosť cieľových skupín, získavajú moc.

Informačná revolúcia taktiež vytvára virtuálne komunity a siete, ktoré prekračujú hranice národov. Veľkú úlohu zohrávajú nadnárodné korporácie a mimovládni aktéri (vrátane teroristov). Mnohé z týchto organizácií majú vlastnú mäkkú moc a priťahujú občanov do koalícií, ktoré prekračujú štátne hranice. Politika sa potom čiastočne stáva súťažou o príťažlivosť, legitimitu a dôveryhodnosť. Schopnosť zdieľať informácie a dôverovať im sa stáva dôležitým zdrojom príťažlivosti a moci. Okrem toho sa verejnosť stala ostražitejšou a citlivejšou na propagandu. Medzi redaktormi a mienkotvornými osobnosťami je dôveryhodnosť kľúčovým a dôležitým zdrojom mäkkej moci. Vlády súperia o dôveryhodnosť nielen s inými vládami, ale aj so širokou škálou alternatív, vrátane spravodajských médií, spoločností, mimovládnych organizácií, medzivládnych organizácií a sietí vedeckých komunit (Nye, 2004).

V tomto kontexte sa napríklad A. M. Slaughter, americká politička a profesorka, zaoberá vplyvom digitálnej komunikácie a informačných technológií na medzinárodné vzťahy a mäkkú moc štátu. V jej knihe „The Chessboard and the Web: Strategies of Connection in a Networked World“ skúma, ako digitálna komunikácia mení spôsob, akým štáty a organizácie dosahujú svoje ciele (Slaughter, 2017). Ďalším z autorov zaoberajúcich sa touto problematikou je bieloruský spisovateľ a novinár E. Morozov. Ten sa zameriava na kritickú analýzu technológií a ich vplyv na spoločnosť. V jeho knihe „The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom“ sa zaoberá otázkou, ako mäkká moc štátu a korporácií využíva internet a digitálnu komunikáciu na manipuláciu verejnosti (Morozov, 2011). C. Shirky, americký spisovateľ a profesor, sa zaoberá sociálnymi a ekonomickými dôsledkami digitálnej komunikácie. V jeho knihe „Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations“ analyzuje, ako digitálne nástroje umožňujú jednotlivcom a skupinám organizovať sa a dosahovať zmeny v spoločnosti (Shirky, 2008). Títo autori prinášajú dôležité perspektívy a analýzy týkajúce sa mäkkej moci v globálnom informačnom veku a jej vplyvu na spoločnosť a politiku.

2 ÚLOHA JEDNOTLIVCA AKO FAKTORA MÄKKEJ MOCI ŠTÁTU

Ako sme uviedli v prvej časti, mäkká moc krajiny spočíva predovšetkým v troch zdrojoch: jej kultúre, politických hodnotách a zahraničnej politike. Významnú úlohu mäkkej moci štátu zohrávajú predovšetkým jednotlivci. Či už ide o diplomatov, ktorí reprezentujú krajinu na medzinárodnej scéne, hlavy štátov či politikov zastupujúcich rôzne významné funkcie doma i v zahraničí. Z kultúrnej oblasti to môžu byť významní spisovatelia, režiséri, športovci, umelci – maliari, speváci, herci, hudobníci, rovnako aj vedci, učitelia či profesori a napokon aj obyčajní ľudia, ktorí však majú veľký vplyv napríklad na používateľov sociálnych sietí, tzv. influenceri. Všetky tieto osobnosti prispievajú k mäkkej moci nielen krajiny, z ktorej pochádzajú, ale aj v ktorej pôsobia.

Kultúra je súbor hodnôt, ktorý vytvára zmysel pre spoločnosť. Dá sa prejavovať rozličnými spôsobmi – či už analyzujeme vyššiu kultúru, akou je napríklad literatúra, umenie či vzdelávanie a výskum alebo populárnu kultúru, ktorá sa viac sústreďuje na zábavu a trávenie voľného času. Tá oblasť, ktorej štát viac prejavuje svoju angažovanosť a v ktorej má dominantnejšie postavenie, bude ovplyvňovať aj jeho mäkkú moc. Kultúra je dôležitým prvkom, ktorý pomáha vytvárať a upevňovať vzťahy medzi štátmi. Zohráva dôležitú úlohu v rámci medzinárodných kultúrnych vzťahov. Je mostom k porozumeniu a pomáha národom všimnúť si ich vzájomné podobnosti. V tomto prípade môžeme použiť spojenie „kultúrna sila krajiny“. Každá krajina má kultúrnu silu. Niektoré štáty majú v tejto oblasti výhodnejšie postavenie vďaka historickým udalostiam, ktoré v súčasnosti napomáhajú pridať na atraktivitu krajiny. Či už analyzujeme literatúru a slávnych spisovateľov (E. Hemingway, W. Shakespeare a ďalší), umenie a slávnych umelcov (P. Picasso, L. Da Vinci a ďalší), alebo vedu a slávnych vedcov (M. C. Skłodowska, I. Newton, N. Tesla a ďalší), s určitosťou môžeme konštatovať, že jednotliví predstavitelia kultúry a jej oblastí zohrávajú významnú úlohu mäkkej moci štátu.

Ďalším zdrojom mäkkej moci štátu je vládna **politika krajiny** doma i v zahraničí. Krajiny, ktoré patria pod britskú monarchiu (Spojené kráľovstvo, Kanada, Austrália alebo Nový Zéland), disponujú najsilnejšou mäkkou mocou na svete. V iných krajinách táto moc závisí od prezidentského kandidáta, resp. premiéra. V prípade prezidentov svetových mocností, ako napr. Ruskej federácie, Spojených štátov amerických alebo Francúzska, zohráva rozhodujúcu úlohu sila osobnosti prezidenta. Hodnoty vládnych lídrov v ich správaní doma či v medzinárodných inštitúciách a v zahraničnej politike silne ovplyvňujú preferencie ostatných. Vláda každej krajiny je buď schopná prilákať verejnosť a stať sa tak atraktívnou pre svojich občanov, alebo ich svojimi rozhodnutiami a konaním môže sklamať, a tým pádom stratiť dôveru voličov (Nye, 2004).

Mäkká moc zvykne byť viac dôležitá a účinná ak sa prejavuje aj v ďalších krajinách, pretože vtedy sa jej limity presúvajú z domáceho do medzinárodného kontextu a dosahovanie cieľov a záujmov domácej politiky býva účinnejšie. Rovnako dôležitú úlohu v tomto zohráva politický systém krajiny. Diktátor, ktorý kontroluje moc vo svojej krajine, bude bez väčších výčitiek presadzovať svoju politiku aj na medzinárodnej politickej scéne. V demokratickej spoločnosti zas záleží na názore obyvateľov, nakoľko si demokraticky zvolili lídrov svojej krajiny, preto presadzovanie národných záujmov bude vyplývať zo záujmov občanov. Naopak, v autoritatívnom systéme sa síce ostatné názory vypočujú, no rozhodovanie a presadzovanie moci však ostáva v rukách určitej privilegovanej skupiny. Preto význam a presadenie mäkkej moci limitujú politické systémy jednotlivých krajín (Natafaluši, 2019).

Veľmi dôležitým zdrojom mäkkej moci štátu je oblasť **zahraničnej politiky**. Presadzovanie zahraničných záujmov má priamy súvis s diplomatickými stykmi danej krajiny na medzinárodnej politickej scéne. Diplomacia má historické korene vo Francúzsku, a preto sa s diplomatickými záujmami častokrát spája francúzska elegancia a štýl. História, jazyk, kultúra

a medzinárodné postavenie tejto krajiny jej len pridávajú na význame v oblasti medzinárodných vzťahov. To, ako predstavitelia krajiny dokážu vyjednávať v dôležitých medzinárodných otázkach so svojimi zahraničnými partnermi, má priamy dopad aj na mäkkú moc danej krajiny. Najvýznamnejší svetoví veľvyslanci alebo ministri zahraničných vecí dokážu povzniesť mäkkú moc štátu na vyššiu úroveň a dosiahnuť tak politické a ekonomické ciele krajiny efektívnejšie, než iné štáty (Natafaluši, 2019).

Nye vo svojej knihe uvádza tri dimenzie verejnej diplomacie, pričom všetky tri považuje za dôležité. Tieto dimenzie si vyžadujú rôzne relatívne pomery priamych vládných informácií a dlhodobých kultúrnych vzťahov. Prvou a najbezprostrednejšou z nich je každodenná komunikácia, ktorá zahŕňa vysvetľovanie kontextu rozhodnutí domácej a zahraničnej politiky. Druhou je strategická komunikácia, v ktorej sa rozvíja súbor jednoduchých tém, podobne ako to, čo sa deje v politickej alebo reklamnej kampani. Kampaň plánuje symbolické udalosti a komunikáciu v priebehu roka na označenie ústredných tém alebo na presadenie konkrétnej vládnej politiky. Treťou dimenziou je rozvoj trvalých vzťahov s kľúčovými jednotlivcami počas mnohých rokov prostredníctvom štipendií, výmen, školení, seminárov, konferencií a prístupu k mediálnym kanálom.

Každá z týchto troch dimenzií verejnej diplomacie zohráva dôležitú úlohu pri vytváraní atraktívneho obrazu krajiny, čo môže zlepšiť jej vyhladky na dosiahnutie želaných výsledkov. Ale ani tá najlepšia reklama nedokáže predať nepopulárny produkt a politiky, ktoré sa javia ako úzko sebecké alebo sú prezentované arogantne, pravdepodobne skôr konzumujú ako produkujú mäkkú moc štátu. Komunikačná stratégia však nemôže fungovať, ak je v rozpore s vládou politikou. Činy hovoria hlasnejšie ako slová a verejná diplomacia, ktorá je na prvý pohľad ako obyčajná ozdoba pre projekciu tvrdej sily, pravdepodobne neuspeje (Nye, 2004).

V dnešnom modernom svete hrajú významnú rolu pri formovaní verejnej mienky aj **mediá a internet**. Je dôležité poznamenať, že niektoré médiá či influenceri na sociálnych sieťach dokážu ovplyvňovať masy ľudí online – teda prostredníctvom internetu, ktorý je dnes najpoužívanejším komunikačným a informačným kanálom na svete. Na svojich stránkach vedú rôzne kampane, v ktorých ide o hromadné úsilie s určitým, zvyčajne krátkodobým cieľom (napríklad volebná alebo reklamná kampaň). Skrz rôzne internetové kampane môže krajina dosiahnuť svoj cieľ bez väčšieho použitia sily. Konvenčná predstava o médiách tvrdí, že môžu zohrávať kľúčovú úlohu na uskutočňovanie štátnej politiky doma i v zahraničí. Médiá tak môžu vyzdvihnúť alebo zničiť obraz štátu v krátkom momente. Zvýšený vplyv sociálnych médií postupne mení dynamiku mäkkej moci na celom svete. Politici sa čoraz viac zapájajú do tzv. „digitálnej diplomacie“. Napríklad taký Facebook bol vždy platformou pre spoločenské debaty, preto nie je prekvapujúce, že čoraz viac politikov, politických strán a politických inštitúcií je aktívnych na viacerých sociálnych sieťach, kde informujú občanov o rôznych veciach a komunikujú s nimi.

Je dôležité pripomenúť, že mäkká moc jednotlivca môže mať vplyv na mäkkú moc celého štátu, ale je tiež dôležité, aby bola táto moc štátom a jeho inštitúciami podporovaná a koordinovaná. Jednotlivci môžu mať vplyv, ale ich úsilie vie byť o to účinnejšie, ak je integrované do širších stratégií a politik štátu. Môžeme teda konštatovať, že každá krajina sa snaží využívať všetky dostupné prostriedky a možnosti na dosiahnutie stanoveného cieľa a presadenie svojich záujmov a je len na jej šikovnosti, aké zdroje použije.

3 ÚLOHA ORGANIZÁCIE AKO FAKTORA MÄKKEJ MOCI ŠTÁTU

Organizácia môže byť dôležitým faktorom mäkkej moci štátu. Organizácie, ako napríklad nadnárodné spoločnosti, neziskové organizácie, medzinárodné inštitúcie

a kultúrne inštitúcie, môžu mať významný vplyv na politické, ekonomické a sociálne rozhodnutia v štáte. Ich schopnosť mobilizovať zdroje, poskytovať služby a vytvárať siete kontaktov môže posilniť postavenie štátu v medzinárodnom systéme. Organizácie tiež môžu mať vplyv na vnútorné politické procesy štátu. Ich angažovanosť v oblasti „lobingu“, vyvíjanie tlaku na vládu a podpora politických kampaní môžu ovplyvniť politické rozhodnutia a politický smer štátu. Okrem toho, organizácie môžu mať aj kultúrny vplyv. Kultúrne inštitúcie, ako napríklad médiá, filmový priemysel, hudobná scéna a umelecké organizácie, môžu šíriť hodnoty, názory a životný štýl, ktoré môžu ovplyvniť spoločenské postoje a vnímanie štátu.

Celkovo organizácie môžu prispieť k mäkkej moci štátu tým, že poskytujú platformy a zdroje na dosahovanie cieľov, ovplyvňovanie verejnej mienky a formovanie politických a kultúrnych trendov. Ich schopnosť mobilizovať a koordinovať záujmy a zdroje môže posilniť postavenie štátu v domácom aj medzinárodnom bezpečnostnom prostredí.

3.1 MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE

Mimovládne organizácie zastupujú záujmy občanov a občianskej spoločnosti, a to najmä v oblastiach, kde štát nemá dostatočnú kapacitu alebo záujem konať. Ich nezávislosť a odbornosť im umožňujú presadzovať dôležité témy a otázky, ktoré by inak mohli zostať nedostatočne zastúpené. Často poskytujú služby a podporu v oblastiach ako vzdelávanie, zdravotníctvo, ľudské práva, ochrana životného prostredia a sociálna spravodlivosť. Ich aktivity a programy môžu mať výrazný vplyv na spoločenské postoje, hodnoty a životný štýl, čím ovplyvňujú kultúru a spoločenský kontext štátu. Mimovládne organizácie pôsobia aj na medzinárodnej úrovni a môžu byť dôležitým hráčom v medzinárodných vzťahoch. Ich angažovanosť v medzinárodných fórach a partnerstvách môže posilniť postavenie štátu a jeho schopnosť dosiahnuť svoje ciele na medzinárodnej scéne.

Baláž vo svojej dizertačnej práci popisuje významnú funkciu mimovládnych organizácií, ktorou je iniciácia diskusií na mnohé problémové témy vývoja spoločnosti. Medzi populárne témy v dnešnej dobe radíme napríklad deficit v aplikácii demokratických prístupov v rámci vnútropolitického vývoja, štrukturálne reformy v ekonomickej oblasti, či vývoj zahraničnej politiky, politiky v oblasti bezpečnosti a obrany, vývoj širšie chápaného medzinárodnopolitického a bezpečnostného prostredia, vývoj environmentálnych otázok a podobne (Baláž, 2022).

Mimovládne organizácie pracujú so širokou odbornou i laickou verejnosťou prostredníctvom projektov, rôznych aktivít a kampaní, ktorých výstupy sú zamerané na rôzne spoločenské skupiny. Usilujú sa o zrozumiteľné, uchopiteľné a spoločensky široko akceptovateľné argumenty, ktoré väčšinou vychádzajú z princípov občianskeho aktivizmu a ľudskej solidarity.

Mimovládne organizácie sa stali významným aktérom mäkkej moci na medzinárodnej úrovni. Ich rast z malej skupiny aktivistov na začiatku dvadsiateho storočia na veľkú silu v druhej časti storočia poukazuje na význam, ktorý majú teraz vo svete. Zmeny v normách a technológiách, ktoré umožnili vzostup mimovládnych organizácií, umožnili aj nástup mäkkej moci ako nástroja na uplatnenie vplyvu na medzinárodnej scéne. Tam, kde kedysi dominovali štáty ovplyvňujúce svet donucovacou silou, sú teraz hlavným aktérom nezávislé skupiny využívajúce nenátlakovú moc. Nye to opísal ako systém, v ktorom mimovládne organizácie menia vnímanie a nátlak na najmocnejšie politické subjekty sveta (Chambers, 2012).

Aj činnosť mimovládnych organizácií na Slovensku, ktoré sú aktívne v rôznych oblastiach pôsobnosti (zahraničná politika, bezpečnostná politika, ekonomická oblasť, vzdelávanie, zdravotníctvo, životné prostredie, sociálna oblasť, atď.), je zdrojom inšpirácií

pre demokraticky a slobodne zmýšľajúcich ľudí v susedných štátoch. Nová generácia svojim silným občianskym aktivizmom, vysokou odbornosťou a iniciatívnosťou významne prispieva k rozvoju a kultivácii demokracie a pozitívnej reputácii Slovenskej republiky.

Význam mimovládnych organizácií pre formovanie mäkkej moci je nezastupiteľný, pretože je nevyhnutné venovať sa rozpracovaniu a implementovaniu stratégie na zvyšovanie odolnosti spoločnosti voči bezpečnostným hrozbám, akými sú napríklad rast radikalizmu, extrémizmu, šíreniu prejavov nenávisť, šírenie strachu a nedôvery k demokratickým inštitúciám, názorovému chaosu a podobne (Baláž, 2022).

Schopnosť zhromažďovať a využívať zdroje na ovplyvňovanie medzinárodných záležitostí spája všetky Nye-ho argumenty o mäkkej moci a o vzniku mimovládnych organizácií ako hlavných hráčov v medzinárodnej politike. Tvrdí, že mäkká moc je skutočný koncept a demonštruje jej užitočnosť, čím dokazuje, že je teoreticky možné, aby neštátne subjekty súperili o moc štátov. Mimovládne organizácie zásadným spôsobom prispievajú k súladu medzi hodnotami, ktoré štát uplatňuje v domácom prostredí a ktoré presadzuje smerom k zahraničiu, preto ich môžeme zaradiť medzi významné zdroje mäkkej moci.

3.2 TERORISTICKÉ ORGANIZÁCIE

Človek nemusí mať vždy len pozitívny vplyv na mäkkú moc štátu a naopak. Jedným z negatívnych príkladov je terorizmus. Medzinárodný systém má veľké problémy vysporiadať sa s nelegitímnymi mimovládными organizáciami, akými sú napríklad nadnárodné teroristické skupiny a syndikáty organizovaného zločinu. Je to spôsobené dvoma hlavnými faktormi, a to kvalitou a množstvom vplyvu, ktorý títo nelegitímni aktéri získali v ére globalizácie. Skutočnosťou je, že medzinárodné právo považuje za subjekty iba jednotlivých zločincov a teroristov a nie celú nezákonnú organizáciu.

S príchodom internetu sa znížili aj náklady na vyhľadávanie informácií a nadväzovanie kontaktov. Úspech teroristov závisí aj od rýchleho doručenia svojich posolstiev širokému publiku prostredníctvom masmédií a internetu, a teda práve prostredníctvom mäkkej moci teroristi získavajú podporu a nových regrútov. Na druhej strane, v kontexte boja proti terorizmu, je mäkká sila skôr doplnkovým opatrením. Neznamená to zastavenie používania sily, ale skôr premyslený prvok, ktorý vyvažuje selektívne používanie kinetických opatrení s finančnými a materiálnymi investíciami, diplomaciou, budovaním koalícií či kampaňami s otvoreným a skrytým vplyvom.

Každá takáto kampaň začína zberom spravodajských informácií zameraných na preniknutie a pochopenie našich nepriateľov, ich plánov, zámerov, sietí a spoločností, na ktoré sa zameriavajú. Nye vo svojej publikácii poznamenal, že: „ak mäkká moc zahŕňa formovanie vnímania ostatných, tak zdieľanie spravodajských informácií je jej dôležitým zdrojom.“ (Nye, 2004, s. 115). Akékoľvek pochopenie týchto skupín, ich vodcov, členov a miestnej dynamiky, by mohlo uľahčiť strategickjší prístup k ovplyvňovaniu udalostí a v konečnom dôsledku k rozloženiu teroristických organizácií (London, 2022).

3.3 EURÓPSKA ÚNIA

V tejto podkapitole uvádzame ako príklad Európsku Úniu (ďalej len EÚ) ako medzinárodnú organizáciu, ktorá združuje európske štáty a ktorej cieľom je politická a hospodárska integrácia jej členských krajín. Nye vo svojom diele považuje EÚ za symbol zjednotenej Európy, a teda dobrým zdrojom mäkkej moci. Európske umenie, literatúru, hudbu, dizajn, módu a jedlo vníma ako dlhodobé globálne kultúrne magnety. Popisuje jej jednotu

v oblasti obchodu, menovej politiky, poľnohospodárstva, kultúry a čoraz viac v ľudských právach a trestnom práve a za jej základné hodnoty považuje životné prostredie a spomínané ľudské práva. Silu jej mäkkej moci vidí v modernom prístupe k niektorým oblastiam, ktoré sú prítiažlivé hlavne pre mladých ľudí: „mnohé európske domáce politiky oslovujú mladých ľudí v moderných demokraciách. Napríklad európske politiky týkajúce sa trestu smrti, kontroly zbraní, klimatických zmien a práv homosexuálov sú pravdepodobne bližšie k názorom mnohých mladších ľudí, ako politika americkej vlády.“ (Nye, 2004, s. 79). Ďalej tvrdí, že európska mäkká moc je pozitívnou silou pri riešení globálnych problémov: „väčšina Američanov si uvedomuje, že EÚ môže pomôcť vyriešiť svetové problémy prostredníctvom diplomacie, obchodu a rozvojovej pomoci, aj keď nie je tak vojensky silná ako USA.“ (Nye, 2004, s. 78). V mnohých ohľadoch považuje Európanov za zbehlejších a pohodlnejších než Američanov pri nasadzovaní civilných zdrojov, ktoré taktiež zvyšujú jej úroveň mäkkej moci. EÚ má tendenciu uplatňovať viac politik mäkkej moci, čím priťahuje nových členov a spojencov prostredníctvom európskych hodnôt a vytvárania spoločnej európskej identity. Nye vidí dôležitú úlohu v zdieľaní európskej mäkkej moci a jej využívaní kooperatívnym spôsobom.

Ale aká je skutočná realita EÚ v súvislosti s jej mäkkou mocou dnes? Mark Leonard, spoluzakladateľ a riaditeľ Európskej rady pre zahraničné vzťahy, prvého paneurópskeho think-tanku, vo svojom príspevku tvrdí, že okrem toho, že Európa nielenže začala doplácať na roky zanedbávania v oblasti výdavkov na obranu, ale aj žalostne zostáva nedostatočne vybavená na to, aby zvíťazila nad inými krajinami silou prítiažlivosti a presvedčania: „každá zo strán európskej kultúrnej vojny je pre miliardy ľudí na celom svete jedinečne neprítiažlivá.“ (Leonard, 2022).

Európu vníma ako domovom dvoch projektov na budovanie identity, z ktorých oba sú hlboko odcudzené zvyšku sveta. Tento príklad uviedol na volebnej kampani posledných prezidentských volieb vo Francúzsku. Na jednej strane Emmanuel Macron popísal identitu Európanov ako vrcholné stelesnenie osvietenej občianskej cnosti. Predstavil projekt, ktorého cieľom je prepracovaným pokusom prekročiť krvavú históriu kontinentu nacionalizmu, imperializmu a genocídy: „cieľom EÚ je vytvoriť novú európsku identitu založenú na občianskych princípoch, akými sú medzinárodné právo liberálna demokracia, súkromie a ľudské práva.“ (Leonard, 2022). Tento projekt znamená nový druh vlastenectva a pokiaľ by bol úspešný, vyvolal by kontrarevolúciu tých, ktorí veria, že globalizácia a európska integrácia ohrozujú ich bohatstvo, kultúru a postavenie.

Na druhej strane, jeho oponentka Marine Le Penová, prezentovala starodávnu verziu európskej identity, ktorá presadzuje podporu postavenia „zabudnutých“ farmárov a robotníkov, ktorých záujmy boli odsunuté na vedľajšiu koľaj v prospech ekonomických elít a utečencov.

Štrukturálna dynamika francúzskeho volebného systému zintenzívnila dialektický vzťah medzi týmito dvoma verziami európskej identity, pričom tradičná súťaž medzi strednou ľavicou a strednou pravícou ustúpila konfrontácii medzi kresťanským etnickým nacionalizmom a občianskym internacionalistickým patriotizmom. Francúzsko však nie je samo. Podobné rozdiely možno nájsť v celej Európe. Hnutia za „prevzatie kontroly späť“ zmobilizovali voličov proti otvorenosti a internacionalizmu, ktoré sú základom novej európskej identity.

Vnútoraná kultúrna vojna Európy podkopala jej mäkkú moc. EÚ by si rada myslela, že je predstaviteľom demokracie, no mnohé z najväčších demokracií sveta – Brazília, India, Indonézia a Južná Afrika – sa zdráhajú postaviť sa jej na stranu Ukrajiny. Každá z bojujúcich európskych identít prispela k tomuto nedostatku globálnej prítiažlivosti. Problém s európskou krajinou pravícou vidí ako zrejmý. Napriek apelovaniu na náboženstvo a tradičné hodnoty, Le Penovej xenofóbia, islamofóbia a implicitná nadradenosť bielej rasy, odcudzili veľkú časť svetovej populácie, v neposlednom rade 1,9 miliardy moslimov na svete. Prekvapujúcejšie je,

že pokusy internacionalistov ako Macron o rozvoj občianskej identity niekedy tiež znížili príťažlivosť Európy v mnohých častiach sveta. Jeho verzia Európy podporuje rodovú paritu, práva menšín a environmentálne opatrenia, ale stále viac je ochotná podriaďiť suverénnu moc imperatívom trhov, nadnárodných princípov a inštitúcií. Tieto nové priority sa prirodzene stretli s obvineniami z pokrytectva: „mnohé európske krajiny, ktoré zabuchli svoje dvere počas sýrskej utečeneckej krízy v roku 2015, teraz ponúkajú vrelé, otvorené privítanie blond'avým modrookým utečencom utekajúcim z Ukrajiny (Leonard, 2022).

Leonard naďalej tvrdí, že svet prechádza z éry imperializmu do éry dekolonizácie: „v prvom prípade úspech kapitalistického ekonomického modelu a nových komunikačných technológií pomohli šíriť západné myšlienky a hodnoty po celom svete, ale teraz chcú krajiny a spoločnosti čoraz viac oslavovať svoje vlastné hodnoty a kultúru.“ (Leonard, 2022). Táto zmena paradigmy má hlboké dôsledky pre každého, ale najmä pre Európu. Mocnosti, ktoré chcú prosperovať, si budú musieť osvojiť myšlienku mäkkej moci „priateľskej k suverenite“. Ak sa to nepodarí, my Európania budeme vždy obviňovaní z používania našich noriem a štandardov na obranu bielych privilégií. Zostaneme v rozpore s novým projektom dekolonizácie, a teda v rozpore s veľkou časťou medzinárodného spoločenstva (Leonard, 2022).

Ak si porovnáme tvrdú moc EÚ zastupovanú vojenskou a ekonomickou silou s jej mäkkou mocou zastupovanou napríklad politikou, môžeme viac špecifikovať mäkkú moc jednotlivých členských štátov. Na jednej strane sú to európske inštitúcie, ktoré reprezentujú záujmy a silu EÚ, na strane druhej sú to ale práve členské štáty a ich lídri, ktorí dodávajú Európe silu. Či už spomenieme nemeckého kancelára Olafa Scholza, spomínaného francúzskeho prezidenta Emmanuela Macrona, bývalého talianskeho premiéra Maria Draghiho, šéfkou Európskej centrálnej banky Christine Lagardeovú, predsedníčku európskej komisie Ursulu von der Leyenovú, či slovenského diplomata a eurokomisára Maroša Šefčoviča, nemôžeme pochybovať o ich silných líderských a politických schopnostiach a skúsenostiach, ktoré významnou mierou prispievajú k mäkkej moci EÚ a jej medzinárodnému vplyvu vo svete.

ZÁVER

Vo svete globalizácie a najvyspelejších technológií sa štáty nemôžu opierať len o svoju vojenskú, či ekonomickú silu. Atraktivita kultúry a hodnota štátu dnes reprezentuje dôležitú súčasť jeho celkovej moci – jeho mäkkú moc. V závere článku môžeme konštatovať, že ak má krajina svoju kultúru, domácu a zahraničnú politiku či ideológiu atraktívnu a príťažlivú, ostatní ju chcú nasledovať. To si vyžaduje okrem kľúčového predpokladu stabilného demokratického politického systému aj prípravu, štruktúru, plán a dlhodobé uplatňovanie tohto cieľa.

Úloha ľudského činiteľa ako nástroja mäkkej moci štátu a jej ďalších nástrojov je na aktuálnej medzinárodnopolitickej scéne neodmysliteľnou súčasťou a pri čoraz častejších nečakaných hrozbách, akými je napríklad aj pandémia Covid-19, alebo ruská agresia na Ukrajine, globálne otepľovanie a iné, bude naďalej dynamicky rásť. Štáty budú musieť svoje nástroje a spôsobilosti zdokonaľovať, kombinovať a prispôbovať čoraz viac aktuálnym trendom, aby ich dokázali flexibilne v správnom čase využiť. Či už sú to zástupcovia politiky, kultúry, diplomacie, športu, alebo iných oblastí, ľudský činiteľ či organizácia, ktorú vytvára, má priamy vplyv na mäkkú moc štátu, prostredníctvom ktorej on následne dokáže zvyšovať svoju celkovú moc, obmedzovať moc iných, či dočasne alebo trvale ovplyvňovať moc iných.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BALÁŽ, P. 2022. *Mäkká moc a potenciál jej využitia v stratégiách malých štátov*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2022. 144 s.

- FERGUSON, N. 2009. *Think Again: Power* [online]. Dostupné na internete: <https://foreignpolicy.com/2009/11/03/think-again-power/>
- GALLAROTTI, G. M. Smart Power: Definitions, Importance, and Effectiveness. In *Journal of Strategic Studies*, 2015, s. 245-281. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402390.2014.1002912>
- CHAMBERS, B., J. 2012. *NGOs, Soft Power, and Environmental Politics*. St. Louis: University of Missouri, 2012. 68 s.
- LEONARD, M. 2022. Europe's soft-power problem. In *European Council On Foreign Relations* [online]. Dostupné na internete: <https://ecfr.eu/article/europes-soft-power-problem/>
- LONDON, D. 2020. *Rethinking US Counterterrorism Strategy*. Washington D. C.: Middle East Institute, 2020. 20 s.
- MCLEAN, I. - MCMILLAN, A. 2009. *Concise Dictionary of Politics*. New York: Oxford University Press, 2009. 624 s. ISBN 978-0-19-920516-5.
- MOROZOV, E. 2011. *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. New York: Public Affairs, 2011. 412 s. ISBN 978-1-58648-874-1.
- NATAFALUŠI, M. 2019. *Význam a perspektívy soft power v medzinárodných vzťahoch*. Bratislava: Ekonomická univerzita, 2019. 92 s.
- NYE, J. 2004. *Soft Power, The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, the Perseus Books Group, 2004. 191 s. ISBN 978-1586483067.
- SHIRKY, C. 2008. *Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations*. London: Penguin Group, 2008. 327 s. ISBN 978-1594201530.
- SLAUGHTER, A., M. 2017. *The Chessboard and the Web: Strategies of Connection in a Networked World*. New Haven: Yale University Press, 2017. 304 s. ISBN 978-0300215649.
- WILSON III, E. J. 2008. Hard Power, Soft Power, Smart Power. In *The Annals of the American Academy*, 2008, s.110-124. DOI: <https://doi.org/10.1177/0002716207312618>

npor. Mgr. Tatiana FÁBRYOVÁ
 externá doktorandka katedry bezpečnosti a obrany
 Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika
 Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš
 E-mail: fabryova.tatiana@gmail.com